ר א ה

א. עה"פ [1] "רק חזק לבלתי אכול הדם כי הדם הוא הנפש גו'" מעתיק רש"י תחלת הפסוק "רק חזק לבלתי אכול הדם", ומפרש: "ממה שנאמר חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו לפיכך הוצרך לומר חזק דברי רבי יהודה, רבי [1*] שמעון בן עזאי [2] אומר לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות אם הדם שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה לו הוצרך לחזקך באזהרתו קל וחומר לשאר מצות".

בפשטות מובן הקושי שבכתוב ש־רש"י נחית לתרץ, והוא משנ"א "חזק", שלא מצינו לשון זה בשאר מצות ה־תורה [3], וע"ז מביא הדרשות שבספרי כאן שעל פיהן מבואר לשון "חזק" הנאמר בדם.

אמנם צלה"ב:

א) דובר כמ"פ שכאשר רש"י מביא ב' פירושים הוא לפי שבכ"א מהפי' ישנו קושי בהבנת הכתובים, שיתורץ ע"י פירוש השני, אלא שהפי' הראשון קרוב יותר לפשש"מ. עפ"ז צריך ביאור מה טעם הוצרך רש"י להביא כאן ב' הדרשות — מה קשה בפי' הא' שמת־יישב ע"י פי' השני, ומה חסר בפי' השני המכריח להביא פי' הראשון?

ב) בכלל במחלוקת זו דר"י ור"ש בן עזאי ובפרט ע"ד הפשט קשה — ה"ז פלוגתא במציאות ובהיפך מן הקצה אל הקצה: לר"י "הוצרך לומר חזק" לפי "שהיו שטופין בדם לאכלו", והיינו שבזמן ההוא היו רגילים וביותר בא־כילת דם; ולר"ש בן עזאי, על דם עצמו אין צריך חיזוק כלל כי "קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה לו" (ובאופן כזה הי' גם בשעת הציווי, ש־לכן התהרו בזמן ההוא "רק חזק לבלתי אכול הדם" [4]).

ג) בדברי ר"ש בן עזאי שבפרש"י [5] "שאין אדם מתאוה לו", ולא "שאין אדם שטוף בו", ע"ד דברי ר"י "שהיו שטופין בדם".

ד) לקמן עה"פ [6] "למען ייטב לך גו'" פרש"י [7] "(צא ולמד מתן שכרן

---

1) פרשתנו יב, כג.

*1) נזכר בדחז"ל בג' אופנים: בן עזאי, שמעון ב"ע, רשב"ע. וראה רש"י קדושין (מט, רע"ב). ואכ"מ.

2) בדפוס ראשון ובדפוס שני דרש"י "ר' שמעון בן יוחאי אומר", וברש"י כת"י "ר"ש (סתם)". אבל בדפוסי רש"י שראיתי הוא "ר"ש בן עזאי". וכ"ה בספרי (בדפוסים שראיתי, עכ"פ) שהוא מקור פרש"י.

3) ראה רמב"ן כאן: "מצינו לשון חזוק במצות . . וזה כלל במצות כולן . . אבל במצוה אחת לא נמצא כן".

4) ראין לומר דלר"ש בן עזאי זה שאין אדם מתאוה לדם הי' לאחר זמן, משא"כ בזמן אמירת הציווי, כי א) הל' "קל להשמר כו' שאין אדם מתאוה" הוא ל' הוה ב) הל' "לא בא הכתוב אלא . . אם הדם כו'" משמע שבכל זמן הוא כן (כולל גם זמן הציווי).

5) משא"כ בספרי: דם שאין בכל המצ־ות קל ממנו.

6) שם, כה.

7) ממכות כג, ב.

של מצות אם) הדם שנפשו של אדם קצה ממנו", דמלשון זה משמע שכן הוא בכל זמן — נפשו של אדם קצה מדם. ולכאורה הוי לא כמר ולא כמר: לר"י "היו שטופין בדם" (היפך "נפשו כו' קצה ממנו" [8]); וגם לר"ש בן עזאי — "אין אדם מתאוה לו", אבל לא "שנפשו של אדם קצה ממנו".

ה) מדובר כמ"פ שאין רש"י מביא שם בעל המאמר אם לא שעי"ז נוסף ביאור בתוכן הפירוש (עכ"פ לתלמיד ממולח). וצלה"ב מה נוסף בפירושו כאן ע"י שבעלי המאמר הם ר"י ור"ש בן עזאי. ועוד: דברי ר"ש בן עזאי הובאו בספרי (גם) בשם ר"ג, ועפ"ז הול"ל לרש"י רבותינו פירשו (וכיו"ב), והי' נכלל בזה גם ר"ג [9]?

ב. והנה כאמור, פירושו של רש"י הוא מספרי, אמנם רש"י משנה כאן מל' הספרי — הן ע"י השמטה, הן ע"י הוספה:

א) בספרי איתא בדברי ר"י "שהיו שטופים בדם קודם מ"ת" [10], ואילו רש"י מעתיק רק "שטופים בדם". וה"ז השמטה שפירושה היפך הספרי — כיון שכתוב זה נאמר לט' שנה לאחר מתן תורה, וע"ז פירש"י שצריך לומר להשומעים חזק מפני שהיו שטופים בדם. ואדרבא באם הי' רש"י מפרש בפשש"מ ובמילא מעתיק בדברי ר"י גם התיבות "קודם מ"ת" — אין פלוגתת ר"י ור"ש בן עזאי במציאות, כי י"ל שגם לר"ש בן עזאי היו שטופים בדם קודם מ"ת כמו לר"י, ומה שאמר ר"ש בן עזאי "שאין אדם מתאוה לו", המדובר לאחרי (ומפני) שהוזהרו על אכילת דם — לאחר מ"ת.

ב) רש"י מאריך בדברי ר"י [11] "ממה שנאמר חזק אתה למד.. ולפיכך הוצרך לומר חזק". ואילו בספרי הוא בל' קצרה "מגיד שהיו שטופין כו'".

ג) בספרי אי' בדברי ר"ש בן עזאי "מה דם שאין בכל המצות קל ממנו הזהירך הכתוב עליו" ורש"י מוסיף "שאין אדם מתאוה לו",

ואף שבכמה מהנ"ל יש לומר שהיתה לרש"י גירסא אחרת בספרי [12], מ"מ הא

---

8) במשכיל לדוד שם: דדרשה זו דנפשו קצה ממנו אתי' אפי' לר"י, ד"מדכתיב ג"כ ולבניך אחריך שאם האבות היו שטופים הבנים לא הוו אלא ע"כ איצטריך ללמד ק"ו כו'". אבל רש"י מעתיק "למען ייטב לך" ותיבת "ולבניך אחריך" מרמז רק ב"וגו'", ולפי פירושו הו"ל להעתיק "ולבניך אחריך" שהרי זה היסוד ללימוד דרשה זו (גם לר"י).

9) ולפי פי' עמק הנצי"ב בספרי שר"ש בן עזאי מבאר האזהרות הרבים שבזה, ור"ג אומרו על החיזוק הכתוב בזה — קשה ביותר דהרי רש"י מבאר רק מש"נ "חזק".

10) בספרי מסיים: יכול אף משקבלו אותה בשמחה מהר סיני. וכ"ה בילקוט כאן. ובעמק הנצי"ב מפרש שזהו הקדמה לדברי ר"ש בן עזאי ולא סיום דברי ר"י. אבל בכמה כת"י (ראה ב"מאיר עין" בספרי) ממשיך ומסיים "ת"ל רק חזק". ועד"ז היא גירסת הגר"א.

11) גם: רש"י מוסיף בדברי ר"י "(שטופים בדם) לאכלו". שאינו בספרי.

12) אבל אינו מוכרח שכן הוא בכל השינוים הנ"ל. וכמו הוספות רש"י "לאכלו", "שאין אדם מתאוה לו", ש"ל שרש"י מבאר דברי בן עזאי אף שאי"ז לשונו *, אבל גם עפ"ז — עדיין צריך ביאור מה מכריח תוספת ביאור זה.

---

*) שיתרה מזו מצינו שרש"י אפילו משנה לשון מחז"ל, או אפילו לשון הכתוב

גופא צריך ביאור: מדוע בחר רש"י בגירסא נדירה של הספרי ולא בגירסא הרווחת שלפנינו (כי מזה שבדפוסים שלפנינו באה בספרי גירסא זו, מוכח שכן היתה הגירסא עכ"פ ברוב כת"י של הספרי — גם בזמן רש"י)?

ג. והביאור בזה:

רש"י אינו מעתיק בדברי ר"י כ־גירסתנו בספרי "שהיו שטופין בדם קודם מ"ת" — דמשמעותה שנשתנה לאחר מ"ת, כי עפ"ז אינו מובן: האזהרה על אכילת דם נאמרה בתורה כמ"פ[12], ואם נאמר שהיו שטופים בדם רק קודם מ"ת (שבפשטות הוא לפי שהיו שטופים בדם במצרים[13]) — הול"ל "חזק" כשהוזהרו על אכילתו בפעם הראשונה, היינו בסמיכות לאחר מ"ת, קרוב לזמן שהיו שטופים בדם. ומדוע נצטוו להתחזק שלא לאכול דם ב"אלה הדברים", שנאמרו בסוף שנת הארבעים לאחרי צאתם ממצרים, וכבר מת כל הדור ההוא, ולא נאמר "חזק" באזהרה על אכילת דם שבחומש ויק־רא[14]?

לכן מאריך רש"י בדברי ר"י "ממה שנאמר (כאן) חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו"[15] — היינו בזמן האמירה, גם בשנת הארבעים שאז נאמר ציווי זה לישראל.

ומ"מ אין בזה מחלוקת במציאות ולומר שסברת ר"י הפוכה מסברת ר"ש בן עזאי שהדם "אין אדם מתאוה לו", כי אפשר לאדם שלא יתאוה לדבר, ויתירה מזו — שתהא נפשו קצה ממנו, ומ"מ בפועל יהי' שטוף באכילתו מפני טעם צדדי — מאמין שיש סגולה[16] או רפואה[17] בזה, מפני שרגיל בזה וכיו"ב — וכנראה בחוש. ועד"ז ב־נדו"ד בדם — היו שטופים בו שנים רבות גם לאחר צאתם ממצרים, אף שלא היו מתאוים לו[18], או גם נפשם קצה ממנו.

---

13) ראה כריתות ד, ב: "חמשה לאוין האמורים בדם כו'" ובפרש"י שם ד"ה ה' לאוין. תוס' ד"ה רק (בכורות טו, א). ובסהמ"צ להרמב"ם שרש ט: וכן באה האזהרה מאכילת דם שבע פעמים. ועד"ז הוא ברבינו בחיי כאן.

14) להעיר מרמב"ן כאן מה שהביא ממו"נ (ח"ג פמ"ו).

15) בעמק הנצי"ב שם מבאר: דאף ש־משעת מ"ת ואילך אינם צריכים להתחזק בדם שאינם להוטים עוד, מכ"מ שייך לשון

— מתאים לפירושם ולתוכנם, וכמו בפרש"י ר"פ דברים ד"ה ודי זהב (ראה לעיל ע' 1 הערה 2), ואתחנן ו, ז (ראה לקו"ש ח"ט ע' 33 הערה 7). ובכ"מ.

חזק, פי' הוי עומד בחזקך שלא לאכול דם, אבל עדיין תקשה הקושי' שבפנים.

16) ולכן מוסיף רש"י "לאכלו" בכדי לשלול הפי' שהיו שטופים בו היינו ש"היו זובחים את זבחיהם לשעירים תמיד ומקבצים הדם לשדים והם אוכלים ממנו וכו'" כבמו"נ (שם הובא ברמב"ן כאן). וכן הובא במלבי"ם כאן בפי' דברי הספרי (וראה ספורנו. ורבינו בחיי). וכ"ה בבאר מים חיים על פרש"י.

וטעמו דהרמב"ן בזה הוא כי לדעתו, הספרי מבאר טעם ריבוי האזהרות בדם אבל הלשון "חזק" אינו מתיישב מה חזוק ואומץ צ"ל בהזהר מן הדם כו' (ולכן מבאר כבמו"נ).

אבל בפשש"מ מובן בפשטות דמכיון ש־שטופים בדם לאכלו צריך חיזוק יתיר להבדל ממנו.

17) כבמו"נ ורמב"ן שם.

18) ע"ד מרז"ל כל נפש משיב את הנפש (ברכות מד, ב).

19) ראה באר מים חיים כאן על פרש"י, אבל (אם ציון מקום פירושו נכון) מפרש כן בדברי ר"ש בן עזאי כטעם למה הוצרך לחזקם בדם כיון שדם קל להשמר ממנו.

אמנם אין די בטעם זה למש"נ דוקא כאן "חזק" בדם, כי

א) כיון שהיו "שטופים בדם" הול"ל "חזק" גם בהאזהרה על דם שבספר ויקרא — ואדרבא עיקר מקומו שם בסמיכות למ"ת ולא (רק) בסוף האר־בעים שנה*[19].

ב) ועיקר: מכיון שכבר הוזהרו כמ"פ על אכילת דם לפני שנת האר־בעים, אין מסתבר כלל לומר שבמשך קרוב לארבעים שנה לא הועילו על אזהרות אלו כלל ועדיין היו שטופים בדם.

ג) ביותר קשה לומר, שבסוף אר־בעים שנה שכבר מתו כל העם היוצ־אים ממצרים, יהיו בניהם[20] שטופים בדם, ובפרט לאחרי שנאמרו בזה אז־הרות הקב"ה כמ"פ.

ולכן מביא רש"י הפי' השני (דעת ר"ש בן עזאי) שמה שנא' "חזק" כאן — אינו לפי שהיו שטופים אז בדם: "ולא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות" — שהרי אף ש"קל להשמר" מדם "שאין אדם מתאוה לו, הוצרך לחזק באזהרתו, ק"ו לשאר מצות". ומוסיף רש"י בדברי ר"ש בן עזאי "שאין אדם מתאוה לו":

א) מכיון שזה ש"קל להשמר ממנו" הוא לפי "שאין אדם מתאוה לו", היינו שזהו דבר שבטבע האדם, מובן שכן הי' גם בזמן בו נאמר הציווי.

ב) שלא נאמר ש"קל להשמר" מדם דוקא לפי "שנפשו של אדם קצה ממנו"[21], כי (אף שאין זה היפך מן הדעה שהיו שטופים בדם כנ"ל, מ"מ) אז תהיינה הדעות של ר"י ור"ש בן עזאי רחוקות יותר זו מזו. ועוד ועיקר — ה"ז היפך המוחש: דבר שאין אדם מתאווה לו וגם מזהירין אותו ע"ז כמה פעמים — בודאי שקל לו להשמר ממנו.

ד. אמנם אין רש"י מסתפק בפירוש זה לבדו, ועוד זאת מביאו כפירוש השני (גם בנכונות הפי') — כי מכיון שסו"ס נאמר "חזק" גבי דם[22], קשה לומר שהוא רק בכדי ללמדך להתחזק בשאר מצות, ומסתבר יותר שגם איסור דם בעצמו צריך חיזוק.

ומשמע כן גם מהמשך הפרשה: בפרשה זו בא להתיר בשר תאוה[23] (שהיו אסורים בו ע"ע) וכמש"נ "כי תאוה נפשך לאכול בשר בכל אות נפשך תאכל בשר", "ואכלת בשעריך בכל אות נפשך" — וכשממשיך אח"ז "רק חזק לבלתי אכול הדם"[24], משמע

---

*19) פירכא גמורה אין כזה — כי מצינו כו"כ מצות שאפילו פרטי אופן קיום המצות ולא עוד אלא שהמצות עצמן נאמרו רק ב"אלה הדברים".

20) ואף שבראב"ע וכלי יקר (פסוק כה) כ' שטבע האב נמשך גם לבנים — ה"ז בנוגע לטבע (תכונות) הנפש ולא בנוגע לרגילות באכילה וכיו"ב, ובפרט שהזהירה התורה ע"ז כמ"פ, כבפנים.

21) כן פירש בעמק הנצי"ב בהספרי.

22) גם לא באזהרת שקצים שיש בהם "שיקוץ נפש" (פרש"י שמיני יא, מג), דנפשו של אדם קצה בהם (רש"י בפ' המשנה דמ־כות שם. וראה ב"מ סא, כ. פרש"י ס"פ שמיני).

23) ראה פרש"י פרשתנו יב, טו. כ.

24) וצפ"ז יומתק מה שרש"י מעתיק מהכתוב גם תיבת "רק".

בפשש"מ שגם בזה שייך "כי תאוה נפשך", תאווה מאיזה טעם שיהי', ולכן "ממה שנאמר (כאן) חזק אתה למד שהיו שטופין בדם לאכלו". משא"כ לדברי ר"ש בן עזאי, שהדם אין אדם מתאווה לו ורק שבא ללמד כו' — הרי סגנון האוהרה על אכילת דם (רק — למרות הנאמר לעיל — חזק) אינו מתאים להכתובים שלפניו.

ולכן מביא רש"י דעת ר"י לראשונה (במעלה), כי כן משמעות המשך הכתובים והקושי הוא רק מצד תוכן הענין (שהיו עדיין שטופים בדם או), כנ"ל.

ה. אמנם עדיין יש מקום לתלמיד ממולח להעיר: מאי טעמא אמר מר הכי ומר הכי ופליג על פירוש חברו — מאי אולמי' דהאי דוחקא מהאי דוחקא? לכן מביא רש"י שמו של בעל המאמר, כי כל אחד לשיטתו אזיל[25]:

לר"י מצינו[26] במש"כ[27] "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי גו'", שס"ל "דברים ככתבם, לגר בנתינה ולנכרי במכירה" (ופליג על ר"מ דאמר "אחד גר ואחד נכרי בין במכירה בין בנתינה"). ולשיטתו זו בנדו"ד, שיש לפרשו שבא הכתוב ללמד על שאר מצות, או שמדבר בנוגע לדם עצמו — מפרשו "דברים ככתבם", שבא ללמד באוהרת דם עצמו, שנאמר "חזק" גבי דם לפי שצריך לחזקם בדם "לפי שהיו שטופים בו" — ואף שיש בזה דוחק, כנ"ל; ולכן גם מאריך (רש"י?) בלשונו "ממה שנאמר חזק אתה למד . . לפיכך הוצרך לומר חזק"[28].

שיטת ר"ש בן עזאי מצינו — א) לזרז ולחזק בקיום המצות אפילו ה־קלות, וכאמרו[29] "הוי רץ למצוה קלה (שפי' (גם אם לא גרסינן "כלחמורה"[30], וכגירסת אדה"ז[31]) לא — רק למצוה קלה, אלא — גם למצוה קלה[32], וכ־הטעם שמסיים) שמצוה גוררת מצוה"; ועד"ז להיפך בעבירה אומר "ובורח מן העבירה (וגם ע"ז הטעם) ועבירה גוררת עבירה".

ב) קיום מצוה קלה — מביא לקיום שאר המצות, גם חמורות יותר, ולאי־דך גיסא — בעבירה.

ולשיטתו — גם כאן באיסור דם: א) גם בציווי "שהוא קל להשמר ממנו" — צ"ל "חזק" באזהרתו, שבמ"ע הוא מש"א "רץ למצוה (גם) קלה"; ובל"ת (בכל עבירה) "בורח מן העבירה";

---

25) ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 209 ס"ז ובהערה 36 שם. ובכ"מ.

26) פסחים כא, ב.

27) פרשתנו יד, כא.

28) ע"פ מה שנת' (לקו"ש ח"ה ע' 267 ובהערה 28 שם) ששיטת ר"י בכ"מ היא שר"י מפרש הכתוב כפי שמשמע מהכתובים עצמם אפי' במקום שממעט בכבודן של ישראל, מובן שכן היא שיטתו גם כאן שמפרש כפי המובן מהכתובים ומהמשך ה־פרשה עצמו. אף שע"ז ממעט בכבודן של ישראל לגלות "שהיו שטופין בדם".

29) אבות פ"ד מ"ב.

30) ראה תויו"ט שם ובשינוי נוסחאות למשניות שם.

31) בסידורו (ראה שער הכולל פ"ל אות ג: ואפשר שמזה הטעם הדפיסם אדמו"ר בסידור).

32) ראה פרש"י שם. וראה בפי' ה־רמב"ם שם "וכבר העירו חכמים ע"ה על הדוש נפלא בתורה יש בו זרוז על מעשה המצות כו'".

ב) „להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות... ק"ו לשאר מצות", כי הנאמר כאן הוא חיזוק לשאר המצות. דוגמת אמרו „הוי רץ למצוה קלה . . שמצוה גוררת מצוה", ותקיים גם שאר מצות, „ובורח מן העבירה", ועי"ז תהי' רחוק גם מ־שאר העבירות.

ו. והנה ע"פ האמור, ידעינן דשיטת ר"י היא — „דברים ככתבם" ושיטת ר"ש בן עזאי — לרוץ אפילו למצוה קלה והפכה — בעבירה. אבל מנלן שר"י לא ס"ל כר"ש בן עזאי שצ"ל „חזק" במצוה שקל לשומרה, ור"ש בן עזאי לא ס"ל כר"י ד„דברים ככת־בם"?

והביאור: איתא בסוף מס' ברכות[33]: תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג' דברים, למדתי כו'. אמר לו ר' יהודה עד כאן העזת פניך ברבך. אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך.

ולכאו' במאי פליגי?

וי"ל שר"י סבר דאף שתורה היא וצריך ללומדה, הרי, כרגיל בלימוד התורה — עליו לשאול ההלכה ב־ביהמ"ד, וזהו שאמר לרשב"ע „עד כאן העזת פניך" במקום שאלה בביהמ"ד.

אמנם ר"ש בן עזאי שמדגיש שצ"ל ריצה אפילו למצוה קלה, ועד"ז מובן ג"כ בנוגע לבירור הלכה — הרי ב־מקום שאפשר אין מספיק שאלת הלכה בביהמ"ד, כ"א לראות מעשה, אשר מעשה רב*[33], וע"ד מחז"ל[34] אין למ־דין הלכה לא מפי למוד ולא מפי מעשה (באם נוגע ויש מקום לטעות בטעם[35] המעשה) עד שיאמרו לו הל־כה למעשה — ולכן נכנס אחרי רע"ק לראות הנהגתו בפועל[36].

ועפי"ז מתורצת קושית החד"ג שם, „דמי הכריח ולהעיז פניו הי' לו לש־אול על דברים אלו מרבו".

והנה שם מתרץ ד„לא אסיק מדעתי' בהני מילי דאית בהו חשש איסור לשאול עליהם, ותורה היא וללמוד כו' דקאמר היינו לידע מה שיש שם ללמוד ממנו כו'".

ולא זכיתי להבין: הרי זה גופא הי' יכול לשאול את רבו אם „יש שם ללמוד ממנו" והי' לומד הדבר מפיו, ולא הי' צריך להעיז פניו ברבו.

והביאור הוא כנ"ל: שיטתו ודרכו של ר"ש בן עזאי, לעשות כל דבר וענין בתומ"צ באופן של ריצה והת־חזקות יתירה. ומכיון שאין פסק הל־כה יותר טוב וברור מ„מעשה רב", לא הסתפק בזה שישאל את רבו, אלא „נכנס אחריו לביהכ"ס" ללמוד ממנו ע"י שיראה הנהגתו בפועל.

משא"כ שיטתו של ר"י היתה שאין צריך לרוץ עד כדי להעיז פניו וכו', ואף שתורה היא וכו', די שישאל את רבו אם ישנם הלכות ודינים בשייכות לבית הכסא. והנהגת בן עזאי ה"ז

---

33) סב, א.
*33) שבת כא, א. וש"נ.

34) ב"ב קל, ב. וברשב"ם.
35) אבל כשאין מקום לזה — מעשה דוקא רב. עיין ב"ב שם.
36) ואף דאיתא שם לפנ"ז א"ל בן עזאי לר"ע „עד כאן העזת כו'", י"ל דמזה למד לעשות כן.

לשיטתי' דר"י — "עד כאן העזת פניך ברבך" [37].

עד"ז מצינו [38] לאידך גיסא: "בן עזאי אומר נאמר [39] מכשפה לא תחי' ונאמר [40] כל שוכב עם בהמה מות יומת, סמכו ענין לו, מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה בסקילה. א"ל ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה, אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו, ולמה יצאו, להקיש להם ולומר לך, מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה".

וטעם מחלוקתם י"ל: בן עזאי דורש "סמוכין" בכל התורה כולה, "סמכו ענין" — הפרשה [41] בכללותה ועד כדי כך ללמוד מזה עונש סקילה. אבל ר"י מתמה "וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה", כ"א לומד הדין מזה ש"אוב וידעוני בכלל כו' ולומר לך כו' מכשפה בסקילה" — "מקרא מפורש" [42].

ז. מיינה של תורה שבפרש"י:

בטעם אזהרת דם מפרש הכ' "כי הדם הוא הנפש גו'". וביארו המפרשים [43] דאף שגם בבשר הבהמה נמצאת הנפש, מ"מ ישנו הפרש בין הבשר שבו נמצאת הנפש *[42] לדם ש"הוא [43] הנפש" עצמה *[43].

דהנה מכל דבר מאכל נעשה דם ובשר מבשרו ולכן נקבע בהאדם טבע המאכל שהוא אוכל [44].

וכאשר האדם אוכל בשר בהמה (טהורה) הרי א) אין בזה תוקף נפש (וטבע) הבהמה [45], ב) הבשר צ"ל נלעס ומתעכל ומשתנה וכו' עד שנעשה דם ובשר "ושב אל טבע הנזון"; אבל הדם שאין צריך עיכול וכו' כבשר וכיו"ב, הרי ע"י אכילתו הדם שהוא הנפש דהבהמה, יתחבר טבע ונפש הבהמה בנפש האדם ותתעבה כנפש הבהמה [46].

והמובן מזה, שאלו השטופים בדם, מדות דנפש הבהמית *[46] שלהם כטבע נפש הבהמה.

---

37) ובכל אופן צע"ק שהרי רע"ק רבו דר"י העיז פניו כו' (כנ"ל בהערה 36) — ומהי התמי' על רשב"ע? ואת"ל ד(עדיין) לא ידע ר"י עובדא זו — למה לא ענה רשב"ע לר"י — מעשה רב שרע"ק עשה כן.

38) ברכות כא, ב. וש"נ.

39) משפטים כב, יז.

40) שם, יח.

41) פרש"י ברכות שם רע"ב.

42) רמב"ן אחרי יז, יא. תינוך מצוה קמח בתחלתה. עקדה אחרי (שער מו). אוה"ח אחרי שם. אברבנאל כאן "בטעם השני". ועוד.

43) להעיר מתניא פ"א "המתלבשת".

*43) להעיר מברכות (מד, ב): כל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש.

44) וכמבואר (רמב"ן ויקרא יא, יג ועוד) בטעם איסור אכילת בע"ח הדורסים וטורפים כי מוליד אכזריות בלב האוכל.

45) באוה"ח שם "ואין הנפש בבשר כל עיקר". אבל מרמב"ן ואברבנאל וכו' שם מובן כבפנים.

46) ואף אשר איסור אכילת דם הוא כאשר כבר יצא ממנו נפש הבהמה, י"ל (גם את"ל שנפשו לחוץ והדם הוא רק כלי אליו — ראה בכ"מ שנסמנו בהערה 42) שגם לאחרי צאת הנפש נשאר עדיין רוח נפש הבהמה בדם, וע"ד המבואר בהנוגע לגוף האדם (ד"ה שובה תרנ"ט). וראה אלשיך אחרי שם.

*46) וה"ז פועל גם במדות דנפה"א שלו.

וזהו ב' הפירושים שבפרש"י:

בתחלה מדבר בזה ש"היו שטופים בדם" ו"לפיכך הוצרך לומר חזק" והוא הציווי על החיזוק בתקון ובירור מדותיו הטבעיים[47] של נפש הבהמית.

ופי' זה אומרו ר"י, כי ר"י הוא מל'[48] "הפעם אודה את ה' " שהוא בחי' הודאה וביטול[49], ומצד זה ה־עבודה היא בביטול ובירור מדריגות הכי תחתונות, עבודת אתכפיא — היינו שיש לו שייכות למדות טבעיים דנפש הבהמית, וצריך לבררם ול־שנותם.

אבל ר"ש בן עזאי דעבודתו "הי' בבחי' רצוא דוקא שכל חפצו ומגמתו הי' לעלות למעלה כו' וכמו"כ בעסק התורה שלו נפשו חשקה[50] בתורה וכו'"[51], ואשר לכן כל ענין של תומ"צ עשה באופן של ריצה והתחזקות, כנ"ל, לדעתי' "לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצות", והיינו שהכתוב לא בא על בירור ושינוי מדות טבעים — אלא להזהירך להתחזק במצות, להזהירך מל' זוהר ואור[52], היינו שעל האדם להתחזק ולהתעלות כו' ולהאיר נפשו באור אלקי בענין המצות —

אם בדבר "שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה לו הוצרך לחזקך באזהרתו", ז.א. אם בענין כזה ש־בלא"ה אין אדם מתאוה לו מצד מדותיו הטבעים דנפשו הבהמית ומובדל ממנו גם מצד[53] טבע מדותיו[54], מ"מ "הוצרך לחזק באזהרתו", שגם בזה עליו להת־חזק עוד יותר באזהרתו, בבחי' אור אלקי, היינו לעלות מעלה בהבדלה גם מטבע מדותיו —

"ק"ו לשאר מצות" בעניני מצות כאלו שנפשו של אדם מתאוה להן — עאכו"כ שעליו להתחזק ולהתעלות לה־יות באופן של הבדלה מזה[55], ולה־איר נפשו באור אלקי.

(משיחת ש"פ ראה תש"ל)

---

47) להעיר מתניא פט"ו. וראה ד"ה זה היום תרצ"ד פ"ה. ובכ"מ. וראה לקו"ד ח"א ע' נו סע"א ואילך. התמים ח"ו ע' סו [298] ואילך.

48) ראה המשך וככה תרל"ז ספ"פ.

49) וראה תו"א (מד, א. מה, א ואילך) בבחי' הודאה שביהודה.

50) יבמות סג, ב.

51) ד"ה אחרי מות תרמ"ט אות יג (קרוב לסופו). ועוד. וראה לקו"ש ח"ג ע' 990 ובהערות 11, 12 שם.

52) וכידוע (ספר המאמרים תש"ח ע' 240, וראה אגה"ק סו"ס ז) בפי' אבוך במאי הוי זהיר טפי.

53) להעיר מח"פ להרמב"ם פ"ו (הובא בדרמ"צ פד, ב) שהרעות שהם רע גם מצד השכל צריך לומר ע"ז אי אפשי.

54) ראה בח"פ שם.